

М.С. Лисенко, аспірант
(Національний університет харчових технологій)

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність проблеми. Сучасні ринкові умови висувають особливі вимоги до діючих підприємств. Складність конкурентних відносин, постійна динаміка зміни внутрішніх процесів підприємства та ринкових процесів створюють нові передумови для більш серйозного підходу до реалізації економічної безпеки підприємств. На основі оцінки наявних ресурсів й аналізу навколишнього середовища визначаються основні принципи формування концепції та стратегії розвитку підприємства, етапи розвитку й темпи змін, обґрунтовуються сфера діяльності і форми взаємодії як з партнерами, так і з конкурентами. Підприємство формує доцільні методи найбільш ефективного досягнення поставлених цілей при обмежених ресурсах з допомогою гнучкого планування й управління діяльністю для забезпечення економічної безпеки.

Серед функціональних складових економічної безпеки фінансова складова вважається провідною й вирішальною. Вона в значній мірі визначає конкурентні позиції, його платоспроможність, відносини з партнерами, перспективи розвитку підприємства і успіх діяльності взагалі.

Дотримання принципів фінансової безпеки на підприємстві дозволяє охопити сукупність процесів, пов'язаних з виробленням системи цілей управління фінансами й альтернативних варіантів стратегій досягнення цих цілей за допомогою конкретних фінансових методів. Таким чином, з метою досягнення відповідного рівня фінансового стану підприємства як невід'ємної частини ринкових відносин, в тому числі фінансової стійкості та платоспроможності, здійснюється розробка та реалізація системи фінансової безпеки.

Ступінь розробленості. Проблемі формування і оптимального функціонування системи фінансової безпеки підприємства приділяється увага в роботах О.І.Барановського, І.О.Бланка, В.В.Богданова, О.Булекова, К.С.Горячева, Т.Ю.Загорельська, В.И.Ляско, Я.Й.Малика, В.П.Понамарьова., З.Такулова, С.М.Шкарлет та інших. Проте питання забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств у порівнянні з іноземними залишається недостатньо розробленим, а тому потребує подальшого дослідження.

Ціль статті – дослідження ролі, місця фінансового планування у процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз різних точок зору щодо поняття фінансової безпеки підприємств дозволяє зробити його узагальнення. На думку ряду авторів [1,2,5,6,7], фінансова безпека – це складова економічної безпеки підприємства, що дозволяє забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність та достатню фінансову незалежність підприємства у довгостроковому періоді, оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства, ідентифікувати небезпеки та загрози стану підприємства та розробляти заходи для їх вчасного усунення, самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію.

Важливою передумовою забезпечення фінансової складової економічної безпеки є планування (поточне та стратегічне) комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи іншим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності. Результатом процесу стратегічного фінансового планування виступає фінансова стратегія - детально опрацьована концепція залучення й використання фінансових ресурсів підприємств. Вона включає також механізм ефективного вкладення цих ресурсів в активи підприємства. В межах формування фінансової стратегії підприємств розглядають управління поточними й інвестиційними витратами, основним, оборотним, власним і позиковим капіталом, використанням нетрадиційних джерел фінансування тощо.

При розробці фінансової стратегії підприємства розраховуються його потреби в фінансових ресурсах. У зв'язку з цим визначаються джерела фінансування, які в найбільшій мірі відповідають інтересам підприємства. Для цього за допомогою критеріїв обираються альтернативні варіанти фінансування. Такими критеріями, зокрема, виступають пов'язані із залученням фінансових ресурсів обсяги витрат підприємства, розмір процентних ставок й умови їх виплати, реальність отримання кредиту і т.д. Крім того, при оцінці джерел зовнішнього фінансування враховується час, на протязі якого відбувається погашення виділених кредитів, а також ймовірні обмеження в надходженні кредитів, пов'язані зі змінами фінансового стану підприємства. До уваги приймаються також зміни параметрів фінансової незалежності підприємства й оцінюється ризик переходу контролю над підприємством до зовнішніх інвесторів.

У фінансовій системі стратегічні цілі функціонування, як правило, є взаємозв'язаними в ієрархічне дерево цілей, які доповнюють одна одну. З урахуванням ряду критеріїв проводиться класифікація фінансових стратегій:

За видами основних джерел фінансування розрізняють стратегії: самофінансування, позикового фінансування, венчурного фінансування, орієнтовані на використання нетрадиційних джерел фінансування.

За напрямками вкладення фінансових ресурсів в капітал підприємства розрізняють два види стратегій: довгострокового фінансування (стратегія фінансування необоротних активів), поточного фінансування (стратегія фінансування оборотних активів).

За впливом на величину вартості капіталу підприємства розрізняють: стратегію збереження вартості капіталу підприємства (стратегія рефінансування), стратегія збільшення вартості капіталу підприємства, стратегію зміни величини статутного капіталу підприємства.

За методом фінансової реорганізації підприємства розрізняють стратегії на основі: злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення.

Націлене на довгострокову перспективу стратегічне фінансове планування дозволяє підприємству утримати конкурентні позиції і стабільність розвитку підприємства у визначених умовах .

Поточне фінансове планування попереджує короткострокові небажані впливи, дає уявлення про те, яким має бути близьке фінансове майбутнє підприємства, у якому фінансовому оточенні воно функціонуватиме у найближчий час, яку позицію займатиме на ринку у зв'язку з змінами , які конкурентні переваги і які зміни повинні здійснюватись на підприємстві у відповідь на дії конкурентів у найближчій перспективі. Поточне планування дозволяє коригувати загальні стратегічні дії для забезпечення оптимального функціонування системи фінансової безпеки підприємства та економічної безпеки в цілому.

Таким чином, планування є важливою передумовою реалізації фінансової безпеки підприємства та однією з найважливіших складових схеми її забезпечення. Повністю загальну схему процесу охорони фінансової складової економічної безпеки зображено на рис.1.

Процес забезпечення фінансової безпеки підприємства розпочинається з аналізу можливих загроз економічній безпеці, що несуть політико - правовий характер, і включає в себе дослідження внутрішніх та зовнішніх впливів. Негативними внутрішніми впливами можна вважати неефективне планування фінансових операцій, управління активами, помилкову ринкову стратегію, хибно визначену цінову й кадрову політику тощо. Зовнішні негативні дії можуть бути виявлені у вигляді спекулятивних операцій на ринку цінних паперів, цінової та інших форм конкуренції; лобіювання конкурентами недостатньо продуманих рішень органів влади. Посиленої уваги потребує дослідження впливу форс-мажорних обставин на реалізацію концепції фінансової безпеки підприємства - стихійне лихо, страйки, військові конфлікти



Рис.1. Загальна схема забезпечення фінансової складової економічної безпеки.

та обставини, наближені до форс-мажорних несприятливі законодавчі акти, ембарго, блокада, зміна курсу валют і т.п.

Під час здійснення оцінки поточного рівня реалізації фінансової складової економічної безпеки проводять аналіз звітних фінансових документів, що розкривають результати роботи підприємства. У процесі аналізу визначають рівень платоспроможності, фінансова незалежності, структуру й використання капіталу та прибутку. Також виконується оцінка конкурентного стану підприємства (організації) на ринку — визначається частка ринку, яку воно охоплює; проводиться порівняння застосовуваних технологій і менеджменту даного суб'єкта господарювання з конкурентами. Разом з тим аналізується ситуація з цінними паперами — проводиться моніторинг за роботою операторів та інвесторів цінних паперів, курсом акцій.

Ступінь поточної фінансової безпеки характеризують такі показники:

$\pm E_c$ – надлишок чи нестача власних обігових коштів, необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних з господарською діяльністю підприємства;

$\pm E_m$ – надлишок чи нестача власних обігових коштів, а також середньо- та довгострокових позик;

$\pm E_n$ – надлишок чи нестача загальної величини обігових коштів.

Вони розраховуються за формулами:

$$\pm E_c = E_c - Z \quad (1)$$

$$\pm E_m = (E_c + K_m) - Z \quad (2)$$

$$\pm E_n = E_c = K_m + K_t \quad (3)$$

де E_c – сума власних обігових коштів;

K_m – величина середньо- та довгострокових позик;

K_t – короткострокові кредити та позики.

Залежно від значень оцінюваних показників виділяють п'ять областей фінансової стійкості:

1) абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека, коли підприємству досить власних джерел формування запасів та покриття витрат.

$$\pm E_c \geq 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0 \quad (4)$$

2) нормальна фінансова стійкість і нормальний рівень безпеки, коли підприємство практично обходиться власними джерелами формування запасів і покриття витрат

$$\pm E_c \approx 0, \pm E_m \approx 0, \pm E_n \approx 0 \quad (5)$$

3) нестійка фінансова стійкість і нестабільний рівень фінансової безпеки, коли підприємству недостатньо власних обігових коштів, нестача яких компенсується середньо- та довгостроковими позиками.

$$\pm E_c < 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0 \quad (6)$$

4) критичний фінансовий стан і критичний рівень фінансової безпеки, коли підприємству недостатньо власних обігових коштів, і воно залучає короткострокові кредити (окрім середньо- та довгострокових позик).

$$\pm E_C < 0, \pm E_M < 0, \pm E_H \geq 0 \quad (7)$$

5) кризовий фінансовий стан і кризовий рівень фінансової безпеки, коли підприємству недостатньо ні власних, ні позикових коштів, і воно перебуває на стадії банкрутства.

$$\pm E_C < 0, \pm E_M < 0, \pm E_H < 0 \quad (8)$$

Подальші етапи у схемі передбачають планування, забезпечення комплексу необхідних заходів та оперативну реалізацію запланованих дій у процесі здійснення тим чи тим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності.

Таким чином, ефективне забезпечення фінансової безпеки підприємства досягається за рахунок комплексу заходів, що попередньо визначаються у ході стратегічного і тактичного фінансового планування і є основою детально розробленої концепції залучення та використання фінансових ресурсів підприємства. Особливе значення відіграють ті заходи, що є основою процесу попередження та нейтралізації можливих загроз фінансовій безпеці підприємства, основою постійного моніторингу негативних факторів впливу тощо.

Список літератури

1. Барановський О.І. Фінансова безпека держави.// Фінанси України. – 2005.- №11. – С. 19-34
2. Богданов В.В. Финансовый менеджмент: Механизмы финансового управления предприятием в традиционных и наукоемких отраслях: Учеб. Пособие. – М.: Дело, 2002.- 272с.
3. Економічна безпека України: внутрішні та зовнішні чинники/ за ред. Я.Й.Малика. – Л.: ЛНУ ім І. Франка. -2002.
4. Ляско В.И. Стратегическое планирование развития предприятия: Учеб.пособие для вузов/ В.И.Ласко.- М.: Изд. Экзамен, 2005.- 288с.
5. Понамарьов В.П., Економічна безпека підприємства: сутність, трактування, точки зору//Менеджер.2002. – № 1(17).– 67-71с.
6. Такулов З. Сутність поняття «економічна безпека підприємства»: неоінституціональний підхід//Схід.2005 – № 6(72).– 35-37 с.
7. Шкарлет С.М. Первинні засади структурної моделі економічної безпеки підприємства// Сіверянський літопис,2006.-№1(67).- с. 124-130